

როგორ აღიქვამდა ქართული საზოგადოება კათოლიციზმს წინათ, რუსული ძალმომრეობის დაწყებამდე?

ქართული ეკლესიის ისტორიის ოთხტომეულის ავტორის, საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის მოქმედი მღვდელმთავრის, ანანია ჯაფარიძის თანახმად, შუა საუკუნეებში „ქართველები მართლმადიდებლობასა და კათოლიკობას ერთნაირ, ანდა უაღრესად მსგავს, ქრისტიანულ სარწმუნოებად თვლიდნენ და კათოლიკეებს ჩვეულებრივი მართლმადიდებლური აღმსარებლობის მიმდევარსაც უწოდებდნენ“ (ჯაფარიძე 2012, 76). ასევე ფიქრობდა მიხეილ თამარაშვილიც:

„საქართველოს რომასთან შესაერთებლად სხვა არაფერი მოეთხოვებოდა, მისგარდა, რომ პაპი ეცნო მსოფლიო ეკლესიის თავად და მისთვის მორჩილება გამოეცხადებინა. შემდეგ კი ყველა ქართველს შეეძლო კათოლიკე ყოფილ იყო და თავის წესსა და ეკლესიაშივე დარჩენილ იყო“ (თამარაშვილი 2011, 55).

თამარაშვილის ეს განმარტება და მისი მოძიებული აურაცხელი საბუთი მოწმობს, რომ საქართველოს სამოციქულო ეკლესიას შემთხვევით არ ერქვა კათოლიკე; არ შეეფერება სიმართლეს, როცა ფიქრობენ, რომ ტერმინი კათოლიკე რომის ეკლესიისაგან განსხვავებული მნიშვნელობით გამოიყენება ქართული ეკლესიის თვითსახელწოდებაში; ორივე შემთხვევაში ტერმინს ერთი დატვრითვა აქვს და კრებსითობის აღმნიშვნელია. შუა საუკუნეების ქართულ საეკლესიო და საერო ელიტას მიაჩნდა, რომ რომის ეკლესია კათოლიკობის, კრებსითობის, ევროპულ ვერსიას განასახიერებდა და არაერთი ნიშნით განსხვავდებოდა საქართველოს კათოლიკე, სამოციქულო ეკლესიისაგან, მაგრამ დედაარსით, საყოველთაობის შინაარსით, ორივე ეკლესია ერთმანეთს ეტოლებოდა და ქრისტეს ერთიან მართლმადიდებელ ეკლესიას შეადგენდა. რომაული კათოლიციზმის მიმდებლობა საუკუნეების განმავლობაში არ ნელდებოდა ქართული საზოგადოების წიაღში. 1628 წლის 20 ივნისს კათოლიკური ეკლესიის პროპაგანდის კრებამ, მაგალითად,

„ერთპირად დაადგინა, ქართველები ძრიელ ცოტათი განსხვავდებიან კათოლიკე სარწმუნოებისგანო“ (თამარაშვილი 1902/2011, 96). ამიტომაც იღვწოდა ასე წარმატებით რომის ეკლესია ქართულ სამეფოში მისი სამრევლოების, მონასტრების, ეპარქიებისა თუ, სულაც, საპატრიარქოს (ლუდოვიკო ბოლონიელის ხანაში) მეშვეობით. მის საქმიანობას უმეტეს შემთხვევაში რომაელი ღვთისმსახურები წარმართვდნენ, მაგრამ მრევლი ქართული იყო და წირვა-ლოცვაც ქართულად ტარდებოდა (ჯაფარიძე 2012, 60–63), ამზადდებდნენ ქართველ მღვდელმსახურებსაც. ამ ვითარებამ რუსული გავლენის მოძალეობამდე გასტანა, რასაც არაერთი საბუთი ამოწმებს; კათოლიკურ ეკლესიასთან სულიერი ერთობის დამადასტურებელ სიგელთაგან უძველესი – ბაგრატ IV-ის 1057 წელს შედგენილი გუჯარია: „და კრულმცა არიან დაუსაბამოისა ღრმთისა სიტყვითა, ათორმეტთა წმიდათა მოციქულთა მადლითა, ექუსთა კრებათა მადლითა, ხუთთა პატრიარქთა ჯუართა, წმიდისა დედა-ქალაქისა და სუეტის-ცხოელისა მადლითა“ (დოლიძე 1965, 7), – ვკითხულობთ საბუთზე დართულ წყევის ფორმულაში და ვრწმუნდებით, რომ აქაც, როგორც მერე ბევრ სხვა საბუთებშიც, ოთხი ბერძენი პატრიარქის გარდა, და მათზე უწინარესად, რომის პაპის მაღალი ავტორიტეტი მოიხმობა.

იმავე ვითარებას ადასტურებს კათოლიკე მისიონერების, მაგალითად – პიეტრო დელა ვალეს შეხედულება ქართული სასულიერო და საერო ელიტის პოზიციაზე:

„ქართველები რწმენის თვალსაზრისით აღმოსავლეთის ყველა ერზე უფრო ახლოს არიან ჩვენთან ... არ არიან ბერძნებივით ჯიუტები, არც ქედმაღალნი, არამედ ტრადიციულად დამყოლნი, ... ბერძნებისაგან განსხვავებით, ქართველები ჩვენთან ურთიერთობისას პრეტენზიას არ აცხადებენ პირველობაზე. არც მოსკოველების მსგავსი მტრობა აქვთ რომის ეკლესიისადმი, პირიქით, უდიდესი ღვთისმოსაობით არიან განმსტვალულნი რომისა და წმ. პეტრეს მიმართ.“¹

რომის ეკლესიისადმი ქართული სასულიერო წოდების დამოკიდებულების შთამბეჭდავი ილუსტრაციაა ივერთა მონასტრის სახელგანთქმული წინამძღვრის, გიორგი ათონელის, მიერ ბიზანტიის კეისრის, კონსტანტინე დუკას, კარზე ევქარისტის სადავო საკითხზე გაკეთებული

¹ Pietro Della Valle Bologna, 1677, ტ. II, 204–6. ციტირებულია მიხეილ თამარაშვილის წიგნიდან – ქართული ეკლესია დასაბამიდან დღემდე, 172.

განმარტება; კათოლიციზმისადმი კეთილგანწყობილ ეკლესიოლოგიურ პოზიციაზე იდგნენ შემდგომი ხანის ქართველი სასულიერო თუ საერო ხელისუფალნიც: სულხან-საბა, ვახტანგ VI, ვახუშტი, გიორგი XI, ანტონ კათალიკოსი... ყველა მათგანი უყოყმანოდ აღიარებდა მცხეთის ეკლესიის რომის ეკლესიასთან სულიერ ერთობას. მრავლისმეტყველია ისლამის აღმსარებელი როსტომ მეფის კათოლიკედ მონათვლის ეპიზოდი, მარიამ დედოფალთან შეუღლების წინ.² ქართული ეკლესიის თვალსაზრისს, სხვადასხვა სარწმუნოების პირთა დაქორწინების თაობაზე, ვახტანგის „კოდიკო“ გვაუწყებს. ხსენებული კრებული, როგორც ცნობილია, საკუთრივ ქართული ნორმებით არ იფარგლება და ბერძნულ-ბიზანტიურ წესებსაც შეიცავს; დართული, უფრო მუსტად, წამძღვარებული, აქვს, ეგრეთ წოდებული, „ზანდუკიც“, ერთგვარი საძიებელი, რომლის 844-ე მუხლი რომის ეკლესიას ეხება: „ლათინელთა მწვალებლობისათვის, თუ რარიგი განდგომილება აქუსთ წმიდის ეკლესიისა;“ მწვალებლებად იხსენიებიან ლათინები 846-ე და 847-ე მუხლებშიც: „მწვალებელთა თანა ქრისტიანენი შეუღლებას ნურვინ ყოფენ. ურიათა, თათართა და ლათინელთა, ნურც მისცემთ ქალს და ნურც მათ ქალს მოიყვანთ ცოლად“ (დოლიძე 1963, 81). ეს პასაჟები ბერძნული სამართლის ძეგლიდან არის გადმოღებული, მაგრამ კოდიკოს ხელნაწერებში სიტყვები, „ლათინელთა“ და „ლათინები“, ყველგან გადაფხეკილი და წაშლილია. „„ლათინთა“ წერებულა, ამოუფხეკიათ და ჩაუწერიათ „სომეხთა“ (დოლიძე 1963, 151), – განმარტავს კოდიკოს გამომცემელი, სამართლის პროფესორი ისიდორე დოლიძე. მუხლები, სადაც ლათინები მწვალებლებად მოიხსენიებიან, მთარგმნელებმა, ცხადია, უცვლელად გადმოიტანეს ბერძნული დედნიდან, მაგრამ რედაქტორმა „ლათინური“ და „ლათინები“ ყველგან ამოფხიკა და წაშალა მწვალებელთა ჩამონათვალიდან, რადგან, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ქართველები, ბერძენების-

² „ქრისტიანული ჯვრისწერის წინ როსტომ მეფემ ‘მონათვლა’ არა ქართულ, არამედ თეატინელთა (კათოლიკეთა) ეკლესიაში ინება“ – იხ., ჯაფარიძე, 35. იგივეს ადასტურებს გულქან ჟორჟოლიანიც: „ქრისტიან მარიამზე დაქორწინების ქრისტიანული რიტუალი (მიუხედავად იმისა, რომ იგი შაჰთან წინასწარ ‘გასინჯული’ იყო) ისე ჩაატარა, რომ იგი თვალში საცემი არ ყოფილიყო გორში მყოფი ყიზილბაშთა გარნიზონისათვის. ავტაბილეს ცნობით, აღნიშნული ჯვრისწერა, ისევე როგორც მეფის მონათვლაც (‘თავის დაბანა’) გორში თეატინელთა ეკლესიაში საღამო ჟამს (5 საათზე) ჩატარდა“ – იხ., ჟორჟოლიანი გ., საქართველო XVII საუკუნეში. ტფილისი, 1925, 59.

გან განსხვავებით, რომის საყდარს არა მწვალებელ, არამედ მართლმადიდებელ ეკლესიად მიიჩნევდნენ. საძიებელი, ანუ ზანდუკი, როგორც ჩანს, ძირითადი ტექსტის გარედაქტირების მერე წაშემძღვარებიან კრებულისთვის მის შემდგენლებს და „ლათინების“ ამოფხეკა-კორექტირება ზანდუკში ამიტომ აღარ მომხდარა.

საყურადღებოა, რომ მუსლიმი მეფეების ხანაში კათოლიკეთა და მისიონერთა მომრავლება მოხდა საქართველოში, რაც პოლიტიკურმა მიზეზმა განაპირობა: რომის ეკლესიას, როგორც პოლიტიკურ ფიგურანტს, ირან-ოსმალეთი უფრო შემწყნარებლურად ეკიდებოდა, ვიდრე ცარისტული იმპერიის იდეოლოგიურ ინსტრუმენტად ქცეულ რუსულ მართლმადიდებელ ეკლესიას: „განსაკუთრებით მფარველობდნენ კათოლიკე-მისიონერებს ვახტანგ მე-5 შაჰ-ნავაზის შემკვიდრეები, ... რომ ირანს აშკარად დაენახა ქართველების გამიჯვნა რუსეთთან, მზად იყვნენ უარი ეთქვათ მართლმადიდებლობაზე კათოლიკური ტიპიკონის სასარგებლოდ“ (ჯაფარიძე 2012, 76).

დამოწმებული მოსაზრება მხოლოდ რუსეთისგან გამიჯვნის ნაწილშია მართებული, რაც შეეხება „მართლმადიდებლობაზე უარის თქმას“, ეს აშკარად რუსულ-პრავოსლავური დოქტრინის თანახმად გაკეთებული შეფასებაა. პატივცემულ მკვლევარს კათოლიკე ეკლესია არამართლმორწმუნედ გამოჰყავს, რაც სრულიად უსაფუძვლოა. რომის ეკლესიას, ზემოთაც აღვნიშნეთ, ქართველები მართლმადიდებელ ეკლესიად მიიჩნევდნენ, ბატონი ანანია კი რუსული პრავოსლავური იდეოლოგიური სტანდარტის შესატყვისად წერს, რომ

„‘კათოლიკე’ ქართველი არ თმობდა არც ერთ მართლმადიდებლურ წესს, ძველებურადვე მართლმადიდებელი მღვდლისა და ეპისკოპოსის სულიერ შვილად რჩებოდა და მათ მიერ ეზიარებოდა მართლმადიდებლური წირვის შემდეგ. ... ასეთი ‘კათოლიკობა’ არაა ნამდვილი კათოლიკობა“ (ჯაფარიძე 2012, 77).

გამოდის, კათოლიკე ქართველები, თუ ავტორს დაგუჯერებთ, მოჩვენებითი კათოლიკეები ყოფილან და რომის პაპის შეცდომაში შეყვანა სურვებიათ, რაც, უღირსი საქციელის გარდა, კონტრპროდუქტიულიც იქნეოდა და, თუნდაც ამ მიზეზით, აღარ ინდომებდნენ ამ პრაქტიკის გაგრძელებას.

„ხალხი ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის წევრი იყო, წერს ანანია ჯაფარიძე, რომის ეკლესიის არამართლმადიდებელ ეკლესიად შემრაცხველი, მისი წინამორბედი ქართველი იერარქებისგან განსხვავებით, და დასძენს: *თუმცა არც 'კათოლიკე' ქართველებს მიაჩნდათ კათოლიკობა განსხვავებულ სარწმუნოებად, მას მართლმადიდებლობის ნაწილად, მის ევროპულ სახედ მიიჩნევდნენ (sic)*. როგორც ჩანს, ასევე ესმოდა ეს საკითხი სულხან-საბა ორბელიანსაც. 1709 წლით დათარიღებულ პაპისადმი მიწერილ წერილში ვკითხულობთ: 'ოღონდ ეს ვინცავენ აქ მართლმადიდებელნი არიან, ამათგან თქვენი ლოცვა და საქმითაც მოხმარება იყოს... ყოველთ ცოდვილთ უცოდვილესი ორბელისშვილი სულხან, ყოფილი მონაზონი საბა. მიწა ფერხთა თქვენთა.' ამ წერილში საბა თავისიანებს 'მართლმადიდებლებს' უწოდებს. ის ისეთი მართლმადიდებელია, რომელიც პაპს პატივს სცემს, პეტრეს მოსაყდრესა და მწყემსს უწოდებს. პაპის პრიმატობის მაღიარებელ მართლმადიდებელს კი, თანახმად მ. თამარაშვილისა, იმ დროს კათოლიკეს უწოდებდნენ. ამიტომ სულხან-საბა, როგორც ჩანს, არა რწმენით ან დოგმატური საკითხების მიღებით იყო კათოლიკე, არამედ პოლიტიკური ორიენტაციით, რამეთუ ამ ეპოქის მოღვაწეთა აზრით, „მართლმადიდებელობის და კათოლიკობის დოგმატიკა და ქრისტოლოგია ერთი და იგივე იყო (sic), მით უმეტეს, რომ ქართველი კათოლიკეები ყველა მართლმადიდებლურ წიგნს ძველებურადვე იყენებდნენ და წირვა-ლოცვისა და ლიტურგიის წესს და ყოველგვარ მართლმადიდებლურ საეკლესიო ჩვეულებას იცავდნენ. კათოლიკობის აღიარებით მათ ქართულ ეკლესიაში დამატებით არაფერი შეჭქონდათ, არც არაფერს აკლებდნენ და მის არც ერთ სტრუქტურას არ ცვლიდნენ“ (ჯაფარიძე 2012, 80).

კათოლიკურ ეკლესიასთან თანამშრომლობას ქართული სამოციქულო ეკლესიის ბერძნული ეკლესიისაგან განსხვავებული სამართლებრივი საყრდენებიც განაპირობებდა; ივანე ჯავახიშვილის განმარტებით:

„ქართული საეკლესიო სამართალი უფრო რომის კათოლიკეთა ეკლესიის 'Corpus Juris Canonici'-ს მიაგავს, ვიდრე აღმოსავლეთის ეკლესიის, ბერძენთა და რუსთა საეკლესიო სამართალს, იმგვარადვე, როგორც ქართული ეკლესია თავისი წესწყობილებით, ბევრი თვისებით უფრო რომის საშუალო საუკუნეების ეკლესიას მიაგავდა, ვიდრე ერთმორწმუნე ბერძენთა და რუსთა ეკლესიებს“ (ჯავახიშვილი 1982, 37).

სხვადასხვა იყო ქართული და ბერძნული ეკლესიების სახელმწიფო-პოლიტიკური პოზიციებიც: „ბიზანტიისგან განსხვავებით, საქართველოში უფრო მეტად იყო დაცული ეკლესიის შიდა ავტონომია და ქართველი სასულიერო პირები უფრო დამოუკიდებლები იყვნენ გადაწყვეტილებების მიღების დროს“ (ქშუტაშვილი 2009, 416).

სახელმწიფოს მიმართ ქართული ეკლესიის დისპოზიცია არც ბერძნულის იდენტური იყო და არც – რომაულის. რომაულმა ეკლესიამ პაპოცეზარისტული თეოკრატია დააკანონა პაპის, ბონიფაციუს VIII-ს, ბუღით – Unam Sanctam, რომლის თანახმადაც, საერო და სასულიერო ხელისუფლების ლეგიტიმურობის წყაროდ ეკლესია გამოცხადდა, ხოლო მონარქები, თუ პაპისგან ვერ მიიღებდნენ სახელისუფლო კურთხევას, არალეგიტიმურად შეირაცხებოდნენ. პირიქით მოხდა ბიზანტიაში: იმპერატორმა ისაკ ანგელოსმა (1185-1195) ცეზაროპაპიზმი დააკანონა; კეისრის ხელისუფლება არც საერო და არც საეკლესიო კანონს ექვემდებარებოდა (Stan 1939, 438). იმპერატორს – მთავარეპისკოპოსის დიმიტრი ჰომატენის განმარტებით – არ მართებდა საეკლესიო კრებების მოჩილება, პირიქით, საეკლესიო კრებების გადაწყვეტილება იძენდა უფლებამოსილებას იმპერატორის თანხმობის წყალობით. კეისარს საეკლესიო ყოფის მარეგულირებელი ნორმების დადგენის უფლებამოსილებაც გააჩნდა, შეეძლო მღვდლები გაესამართლებინა და ეპისკოპოსები შეერჩია (ქშუტაშვილი 2009, 410).

სხვა სქემა მოქმედებდა ქართული ეკლესიის შემთხვევაში. დავით აღმაშენებელმა (1089-1125) საეკლესიო და საერო ხელისუფლების ურთიერთქმედების უნიკალური სისტემა გამოჭედა ჭყონდიდელმწიგნობართუხუცესის სახელოს შემოღებით. ქართული სამეფო და ქართული ეკლესია ერთიანი ძალისხმევით უძღვებოდნენ სახელმწიფო ცხოვრებას. განმკარგულებელ, სასამართლო და აღმასრულებელ სახელისუფლო განშტოებებში, შეირაღებული ძალების ჩათვლით, ღვთისმსახურები საერო მოხელეების გვერდიგვერდ საქმიანობდნენ. სახელმწიფო-საკანონმდებლო ნორმები აქ კანონიკური სამართლის წესთა გათვალისწინებით დგინდებოდა. ეკლესია საქართველოში

„ფართო პოლიტიკური და უფლებრივი შეუვალობით სარგებლობდა, მას დამოუკიდებელი სასამართლო იურისდიქცია ჰქონდა. საერო სამართლისა და სამოქალაქო ცხოვრების მთელი რიგი საკითხები

კანონიკური სამართლის ნორმებით წესრიგდებოდა და საეკლესიო სა-
სამართლოების კომპეტენციას შეადგენდა“ (დოლიძე 1953, 114).

მართალია, 1184 წელს, თამარის მეფობის დასაწყისში, მიქაელ
კათალიკოსმა ცეზაროპაპისტური თეოკრატიის დამყარება მოახერხა,
მაგრამ ასეთ რეჟიმს დიდხანს არ უარსებია, სამეფომ მალე აღიდგინა
საკუთრი უფლება, ეკლესია კი ძველი პოლიტიკური უფლებამოსილე-
ბის ფარგლებს დაუბრუნდა; სახელმწიფოსთან ურთიერთქმედებაში
იგი მაინც რომის ეკლესიას უფრო ემსგავსებოდა, ვიდრე ბერძნულს,
მაგრამ, საზოგადოდ, ორივე მათგანისგან განსხვავდებოდა და მტკი-
ცედ იცავდა საკუთარ ავტოკეფალიას, ანუ დამოუკიდებლობას. ლა-
თინები, ბერძნებისგან განსხვავებით, არც ცდილობდნენ საქართველოს
სამოციქულო ეკლესიის დაქვემდებარებას და მხოლოდ რომის პაპის
პატივის, უპირატესობის აღიარების მოთხოვნით იფარგლებოდნენ, რაც
ქრისტეს მართლმადიდებელი (დიოფიზიტური) ეკლესიების სულიერი
ერთობის საჭიროებას ემსახურებოდა; რომის ეკლესიისადმი ადმი-
ნისტრაციულ დაქვემდებარებას არა პატივის უპირატესობის, არამედ
ეკლესიების უნიის შემთხვევაში თუ ექნებოდა ადგილი. ასეთი რამ კი,
როგორც ირკვევა, არა რომაელებმა, არამედ თვითონ ქართველებმა
მოინდომეს, როცა მონღოლებისგან შევიწროვებულმა მეფე რუსუ-
დანმა, ცხადია, ქართული ეკლესიის მესვეურების თანხმობით, საქა-
რთველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის დათმობა და ადმინისტრაციული
დაქვემდებარება შესთავაზა რომის პაპს, სამხედრო დახმარების სანა-
ცვლოდ. რომს მაშინ დახმარება არ შეეძლო, უნიაზე კი ყაბულს იყო,
რაც მეფე რუსუდანისთვის გამოგზავნილ პაპის საპასუხო წერილიდან
ჩანს; პაპი ჯერ უნიის იდეურ საფუძვლეზე მსჯელობს, მერე კი, წერილის
ბოლოს, მაინც უზენაესი სასულიერო ავტორიტეტის („სარწმუნოებრივი
მწყემსობის“) აღიარების თხოვნით იფარგლება და უარს ამბობს უნიაზე
რუსუდანისთვის სამხედრო დახმარების ვერგაწევის მიზეზით.³

³ „პაპი გრიგოლ IX მეფე ბრწყინვალე რუსუდანს: ... უფალი ცხადად უკრძალავს
მრავალ ეკლესიათა დაფუძნებას და მრავალ მწყემსთა დადგენას. ... ხოლო ...
ამით ჩვენს ძმებს და ეპისკოპოსებს სრულებით არ ავხდით იმ პატივს, რომლის
ღირსნიც ისინი არიან, რადგან აღვიარებთ ღვთისა და სამოციქულო საყდრის
წარმომადგენლად ყველა იმ ეპისკოპოსს, რომლებიც ... მოწოდებულნი არიან
წმინდა პეტრეს და მის მოსაყდრისგან. ამიტომ ... საჭიროა რომის პაპი სცნოთ
როგორც მამა და სარწმუნოების მწყემსი, შეუერთდეთ მას და დაემორჩილენით
მას ყველაფერში, რაცკი შეეხება თქვენის სულის ცხოვნებას. ამის მეტს თქვენგან
არაფერს ვითხოვთ.“ იხ., თამარაშვილი მ., ისტორია კათალიკოსისა, 16-17.

მიხეილ თამარაშვილს მიაჩნდა, რომ პაპის ამ წერილში თითქოს ქართული ეკლესიის რომისაგან გაყრა ჩანდა, „რომელსაც მალე ბოლო მოეღო, რადგან თვითონ რუსუდან სთხოვს პაპსა რომის ეკლესიასთან შემოერთებას“ (თამარაშვილი 1902/2011, 17), ჩვენ კი ვფიქრობთ, რომ რუსუდანი პაპს მანამდე მომხდარი გაყრა-გაუცხოების უარყოფას კი არ სთავაზობს, გაყრის კვალი არსად ჩანს, არამედ დაქვემდებარებას, ადმინისტრაციულ უნიას.

კათოლიკურ სარწმუნოებას საქართველოში არა მარტო რიგითი ადამიანები, არამედ ეპისკოპოსები, არქიეპისკოპოსები, პატრიარქები, მთავრები და მეფეები აღიარებდნენ. ისლამის აღმსარებელი როსტომ ხანიც კი გაკათოლიკდა, როგორც აღვნიშნეთ, მარიამ დედოფალთან ქორწინების წინ. ეს ქორწინება იმითაც არის ღირსსახსოვარი, რომ მაშინ რომაული და ქართული ეკლესიის წევრები ისე შეუღლდნენ, არანაირი კანონიკურ-სარწმუნოებრივი დაბრკოლება არ შეხვედრიათ, ანუ ქართული ეკლესიის წევრისთვის კათოლიკესთან ქორწინება სწორედ იმ ეკლესიოლოგიურ საფუძველზე ჩაითვალა ლეგიტიმურ, კანონიკურ ქორწინებად, რომ ორივენი კათოლიკე ეკლესიის წევრები იყვნენ... ვახტანგის სამართლის 395-ე მუხლის თანახმად, „თუ დანიშნული იგი ორისაგან ერთ-ერთი სხვის სარწმუნოებაში იყოს, დანიშნვა მოიშალოს“ (დოლიძე 1965, 218), რაკი მარიამ დედოფალმა, ქართული სამოციქულო ეკლესიის წევრმა, კათოლიკე როსტომზე იქორწინა, ესე იგი კათოლიკეობა მაშინდელ საქართველოში „სხვის სარწმუნოებაში ყოფნად“ არ ითვლებოდა! ქართულ საერო და სასულიერო ხელისუფლებს საუკუნეების განმავლობაში მიაჩნდათ, რომ რომის კათოლიკური და საქართველოს კათოლიკე ეკლესია, ავტოკეფალურობის მიუხედავად, მაინც ერთ – ქრისტეს ეკლესიას შეადგნდა; რაც შეეხება ამ ორი ეკლესიის ორგანიზაციულ უნიას, ანუ ავტოკეფალიის ნაწილობრივ დათმობას, ასეთ არჩევანს პოლიტიკური საჭიროება და არა სარწმუნოებრივი მიზეზი აპირობებდა და, შესაბამისად, პოლიტიკური ამინდის კვალობაზე ხდებოდა ხოლმე მისაღები ან მიუღებელი ქართული სასულიერო და საერო მესვეურებისთვის. ორი ეკლესიის სულიერი ერთობა დოქტრინალური სხვაობის მიუხედავად არსებობდა. ეკლესიებს განსხვავებული შეხედულება გააჩნდათ, ვთქვათ, განსაწმენდელის არსებობა-არარსებობის საკითხზე, სხვადასხვა სა-

მართლებრივ ბაზისზე ეწეოდნენ თავ-თავიანთ საქმიანობას, მაგრამ არსებითად, დედაარსის მიხედვით, ორივე მაინც ქრისტეს ერთიან ეკლესიად რჩებოდა. ორივე ეკლესია (ქართული და რომაული) ქრისტეს სრულუფლებიანი ეკლესიაა, რასაც ქართული ისტორიის რუსული პერიოდის დაწყებამდე ორივე მხარე საუკუნეების განმავლობაში უდასტურებდა ერთმანეთს.

ბერძნული ეკლესიის გავლენა XVI საუკუნიდან გაძლიერდა, რასაც, სავარაუდოდ, ხელს ოსმალეთი უწყობდა, რომ ქართული და კათოლიკური დასავლეთის ალიანსი არ განმტკიცებულყო. ამ გავლენის შედეგია, რომ, მაგალითად, ბაგრატ მეფის გელათისადმი შეწირულობის სიგლეში, რომელიც 1545 წელს არის შედგენილი, უკვე შვიდი კრება და ოთხი პატრიარქი იხსენიება უწინდელი სიგელების ხუთი პატრიარქის ნაცვლად. ძალიან გაძლიერდა ბერძნული, და განსაკუთრებით რუსული, გავლენა XVIII საუკუნეში. მაშინდელ სიგელებში პატრიარქის დაწერილობაც კი შეცვლილია, რუსული გავლენით, და ქანის ნაცვლად სიტყვაში ყველგან ხანი გამოიყენება: „წმიდათა მამათა მოცემულისა კანუნისაებრ და წმიდათა ოთხთა პატრიარხთაგან დამტკიცებულისა და ვითარცა არის ყოველთა სამართლმადიდებლოსა ქუეყანასა შინა საბერძნეთისა და რუსეთისასა, ეგრეთ ჯერ არს ჩუენთაცა ეკლესიათა ყოფა“ (დოლიძე 1970, 876)... და ასე შემდეგ. მალე რუსეთის იმპერიამ მთლიანად განდევნა კათოლიკური ეკლესია რუსულ გუბერნიებად გადაკეთებული ქართული ქვეყნიდან, ხოლო საქართველოს სამოციქულო ეკლესიას ავტოკეფალია მოუსპო, რუსული ეკლესიის შემადგენლობაში მოაქცია და პრავოსლავური ეკლესიის თარგმე გადააკეთა.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Della Valle, Pietro. 1677. volume II. Bologna.
- დოლიძე, ისიდორე. 1953. ძველი ქართულ სამართალი, თბილისი: სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Dolidze, isidore. 1953. Dzvelli kartul samartali, tbilisi: st'alinis sakhelobis tbilisis sakhelmts'ipo universit'et'i
- დოლიძე, ისიდორე, რედ. 1963. ქართული სამართლის ძეგლები. ტ. 1. თბილისი: მეცნიერება.
Dolidze, isidore, red. 1963. Kartuli samartlis dzeglebi. T'. 1. Tbilisi: metsniereba.

- დოლიძე, ისიდორე, რედ. 1965. ქართული სამართლის ძეგლები. ტ. 2. თბილისი: მეცნიერება.
Dolidze, isidore, red. 1965. Kartuli samartlis dzeglebi. T'. 2. Tbilisi: metsniereba.
- დოლიძე, ისიდორე, რედ. 1970. ქართული სამართლის ძეგლები. ტ. 3. თბილისი: მეცნიერება.
Dolidze, isidore, red. 1970. Kartuli samartlis dzeglebi. T'. 3. Tbilisi: metsniereba.
- თამარაშვილი, მიხეილ. 2011. ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის. (ორიგინალი ნაშრომი გამოიცა 1902). თბილისი: სიესტა
Tamarashvili, mikheil. 2011. Ist'oria k'atolik'obisa kartvelta shoris. (originali nashromi gamoitsa 1902). Tbilisi: siest'a
- ჟორჯოლიანი, გულქან. 1925. საქართველო XVII საუკუნეში, ტთილისი.
Zhorzholiani, gulkan. 1925. Sakartvelo XVII sauk'uneshi, t'tilisi.
- Stan, Liviu. 1938. Relațiile dintre Biserică și Stat. Studiu istorico-juridic. მითითებულია ალექსი ქშუტაშვილის სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობის მიხედვით, აღმოსავლურ-დასავლური ქრისტიანობა, თბილისი, 2009, 410.
Stan, Liviu. 1938. Relațiile dintre Biserică și Stat. Studiu istorico-juridic. Mititebulia aleksi kshut'ashvilis sakhelmts'iposa da ek'lesiis urtiertobis mikhedvit, aghmosavlur-dasavluri krist'ianoba, tbilisi, 2009, 410
- ქშუტაშვილი, ალექს. 2009. სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობა შუა საუკუნეების საქართველოში – დასავლური და აღმოსავლური კანონიკური პრინციპების უნიკალური სიმბიოზი. აღმოსავლურ-დასავლური ქრისტიანობა, კრებული, თბილისი.
Kshut'ashvili, aleks. 2009. Sakhelmts'iposa da ek'lesiis urtiertoba shua sauk'uneebis sakartveloshi – dasavluri da aghmosavluri k'anonik'uri p'rint-sip'ebis unik'aluri simbiozi. Aghmosavlur-dasavluri krist'ianoba, k'rebuli, tbilisi.
- ჯავახიშვილი, ივანე. 1982. ქართული სამართლის ისტორია, წიგნი I, თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. VI, თბილისი.
Javakhishvili, ivane. 1982. Kartuli samartlis ist'oria, ts'igni I, tkhzulebani tormet' t'omad, t'. VI, tbilisi.
- ჯაფარიძე, ანანია. 2012. საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ისტორია. ტ. 4, თბილისი.
Japaridze, anania. 2012. Sakartvelos samotsikulo ek'lesiis ist'oria. T'. 4, tbilisi.

Analyzes Georgian perceptions of Catholicism before Russian rule

This article argues that, before Russian rule, Georgians viewed Catholicism as largely compatible with their Orthodox tradition. Reviewing Anania Japaridze and Mikheil Tamarashvili, it shows that in medieval times Georgians saw Orthodoxy and Catholicism as similar forms of Christianity, often referring to Catholics as Orthodox. The Georgian Apostolic Church called itself „Catholic,“ like Rome, to express universality. Legal and doctrinal similarities deepened these ties, with Georgian church law resembling Roman law more than Byzantine or Russian. Catholicism was accepted by both commoners and elites, and intermarriage was seen as legitimate. Despite doctrinal differences, both churches were seen as part of Christ’s Church until Russian rule suppressed Catholicism in Georgia and ended the Georgian Church’s autonomy in the early 1800s.

Keywords: *Ecclesiastical Compatibility, Catholicism, Orthodoxy, Ecclesiastical Autonomy*